

Stichting BrabantWonen
T.a.v. Dhr. B. Wagt
Postbus 151
5340 AD Oss

Boxmeer, 19 april 2021

Betreft: **Notitie hoogwerkerinspectie en maatregelen Copernicuslaan 1-39 (flat 1) en interpretatie rapportage vleermuisonderzoek Faunaconsult en maatregelen Copernicuslaan 41-87 (flat 2)**
Project: **15402.001**
Status: **Definitief, versie D3**

Geachte heer Wagt,

Graag doen we u hierbij een notitie toekomen met een samenvatting van onze bevindingen van de ecologische inspectie met een hoogwerker en de te treffen maatregelen voor de flat aan de Copernicuslaan 1-39 (flat 1) te Den Bosch en onze interpretatie over het reeds uitgevoerde onderzoek van Faunaconsult en de te treffen maatregelen voor de flat aan de Copernicuslaan 41-87 (flat 2) te Den Bosch.

De bovengenoemde onderzoeken naar flat 1 en 2 hebben plaatsgevonden naar aanleiding van een verzoek van Stichting BrabantWonen. Stichting BrabantWonen is voornemens om beide flatgebouwen te slopen en nieuwbouw te realiseren en heeft de benodigde ecologische onderzoeken in 2019 uit laten voeren door Faunaconsult. Op basis van deze onderzoeken zijn ze gestart met de sloop van beide flats. De ODBN heeft echter op 26 februari 2021 per direct de werkzaamheden bij beide flatgebouwen stilgelegd omdat er sprake is van een overtreding van de zorgplicht artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming. De benodigde uitgevoerde onderzoeken door Faunaconsult in 2019 worden door de ODBN onvoldoende geacht om verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vleermuizen in beide flatgebouwen uit te sluiten.

Flat 1

Op 22 maart 2021 heeft een ecologische inspectie aan flat 1 plaatsgevonden. Het onderzoek heeft plaatsgevonden met behulp van een hoogwerker waarbij alle gaten, stootvoegen, kieren, spleten en ruimte achter betimmeringen gecontroleerd en beoordeeld zijn op geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen. Aanvullend is met een inspectiecamera gekeken of er mogelijk sporen van vleermuizen aanwezig waren. Gedurende de inspectie zijn diverse gaten en kieren langs de raamkozijnen en onder de daktrim aangetroffen die toegang bieden tot achterliggende ruimtes en daarmee verblijfplaatsen voor vleermuizen vormen (figuur 1 t/m 3). In de gaten en kieren die groot genoeg waren om te inspecteren met de inspectiecamera zijn geen vleermuizen of sporen van vleermuizen aangetroffen. Wel dient opgemerkt te worden dat sommige gaten en kieren een grote achterliggende ruimte bevatte, welke gezien de grootte en bereikbaarheid niet geheel geïnspecteerd kon worden.

Figuur 1. Ruimte onder de daktrim met toegang tot achterliggende ruimte.

Figuur 2. Kier langs raamkozijn biedt toegang tot achterliggende ruimte.

Figuur 3. Kier langs raamkozijn biedt toegang tot achterliggende ruimte.

Mogelijke verblijfplaatsen in flat 1

In 2019 heeft Faunaconsult aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd naar flat 2 (Copernicuslaan 41-87) en flat 4 (Voltastraat 41-87). Faunaconsult heeft aangegeven dat zij, naast de onderzochte flats 2 en 4, ook een deel van flat 1 hebben kunnen overzien aangezien dit in het blikveld lag tijdens het onderzoek naar flat 2. Het betreft hierbij de zuidelijke helft van flat 1 (+/- 25 meter), hier zijn geen in- of uitvliegende individuen waargenomen, alsmede ander gedrag wat duidt op een verblijfsfunctie van gebouwbewonende vleermuizen.

Faunaconsult heeft in 2019 onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van zomer-, kraam-, paar-, en massawinterverblijfplaatsen¹. Kraam-, paar-, en massawinterverblijfplaatsen zijn goed waar te nemen aangezien vleermuizen bij deze plaatsen vaak gedurende langere tijd gedrag vertonen waardoor deze verblijfplaatsen herkend kunnen worden. Aangezien er tijdens vleermuisonderzoek niet alleen gebouwen op de onderzoekslocatie maar vaak ook de directe omgeving wordt onderzocht kan geredeneerd worden dat de functies kraam-, paar-, en massawinterverblijfplaats tevens zijn onderzocht in flat 1 (noordelijke helft gebouw) gedurende het onderzoek in 2019, omdat bij aanwezigheid van deze functies dit snel herkend kan worden en het gedrag langere tijd aanhoudt. Faunaconsult heeft op de onderzoekslocatie en de directe omgeving geen indicaties gevonden van een kraam- of massawinterverblijfplaats. Daarnaast zijn er tijdens de sporeninspectie in 2021 geen sporen van vleermuizen waargenomen, wat bij aanwezigheid van een kraam- of massawinterverblijfplaats vaak wel het geval zou zijn in verband met de grote aantallen individuen die dan van de bebouwing gebruik maken. Verder is er tijdens het onderzoek van Faunaconsult wel paargedrag waargenomen, dit is echter niet waargenomen bij flat 1. Concluderend kan aangenomen worden dat in flat 1 zich geen kraam-, paar-, of massawinterfuncties van vleermuizen bevinden.

Bij zomerverblijfplaatsen is het 'moment van actie' vaak erg kort, dit maakt het in sommige gevallen lastig deze waar te nemen. Zomerverblijfplaatsen in de noordelijke helft van flat 1 kunnen daarom niet op voorhand worden uitgesloten. Een exact aantal qua hoeveelheid zomerverblijfplaatsen kan niet worden gegeven. Voor het verdere verloop van het project zal er daarom worden uitgegaan van een scenario waarbij er zich relatief veel zomerverblijfplaatsen in de noordelijke helft flat 1 bevinden. De inschatting wordt gemaakt dat er zich 6 zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in de bebouwing bevinden. In de praktijk zullen dit er waarschijnlijk minder of mogelijk zelfs geen zijn, dit is daarom ten gunste van vleermuizen. Er wordt uitgegaan van de gewone dwergvleermuis omdat voornamelijk deze soort is waargenomen tijdens het uitgevoerde vleermuisonderzoek. De ruige

¹ Koning, C., Hovens, J.P.M. (2019). Vleermuisonderzoek Boschveld te Den Bosch, Belfeld.

dwergvleermuis is ten tijden van het onderzoek niet waargenomen en de laatvlieger enkel eenmalig overvliegend buiten het plangebied.

Mitigerende maatregelen flat 1

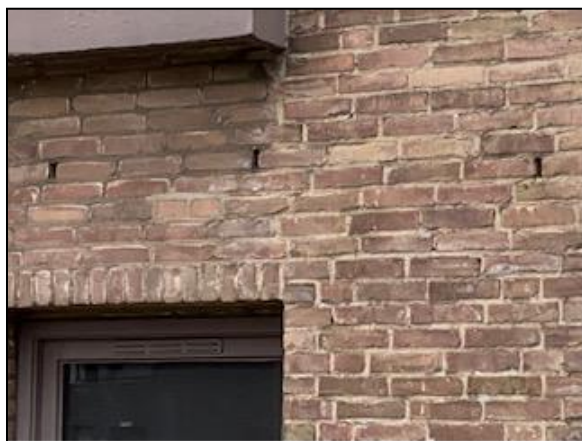
Voor de maximaal te verwachten zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis geldt dat tijdelijke voorzieningen geplaatst dienen te worden, voor deze voorzieningen geldt een gewenningstijd van minimaal 3 maanden binnen het actieve seizoen van de gewone dwergvleermuis voorafgaand aan het ongeschikt maken van de bebouwing. In de omgeving zijn in het verleden (deels uit voorzorg) diverse vleermuiskasten gerealiseerd door BrabantWonen en Gemeente 's-Hertogenbosch. Het betreffen 14 kasten welke allen geschikt zijn als vervangende zomerverblijfplaats (zie figuur 4). Alle tijdelijke kasten zijn voor april 2020 opgehangen en voldoen daarmee aan de gewenningstijd. De kasten hangen op tenminste drie meter hoogte, op onverlichte plaatsen en hangen binnen 200 meter van flat 1.

Figuur 4. Luchtfoto met flat 1 (wit kader) en flat 4 (paars kader) en tijdelijke vleermuiskasten ten behoeve van de theoretische zomerverblijfplaatsen die voor april 2020 zijn opgehangen. De blauwe cirkels geven de kasten weer die als grotere zomerverblijfplaats dienen, de roze cirkels de vleermuiskasten voor kleinere zomerverblijfplaatsen. Deze tijdelijke vleermuiskasten vallen binnen een straal van 200 meter (rode cirkel) rondom flat 1.

Naast de opgehangen kasten bieden nabijgelegen flats ook veel mogelijkheden in de vorm van tijdelijke verblijfplaatsen voor vleermuizen. Flat 4 is onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen, hier zijn destijds twee zomerverblijfplaatsen geconstateerd, wat duidt op de geschiktheid van de flat voor vleermuizen. Flat 4 bevat veel open stootvoegen (>20) verdeeld over het gebouw welke toegang verlenen tot de spouwmuur, welke daarom geschikt zijn als toegangsmogelijkheid en daarmee verblijfplaats voor vleermuizen. Tijdens het uitgevoerde vleermuisonderzoek is aangetoond dat deze openingen niet in gebruik zijn als verblijfplaats, daarom kan geredeneerd worden dat deze openingen een tijdelijk alternatief bieden. Als aanvulling zijn enkele open stootvoegen gecontroleerd op de grootte en toegankelijkheid tot de spouwmuur. Figuur 5 en 6 laten zien dat de open stootvoegen direct in contact staan met de spouwmuur; vleermuizen kunnen deze daarom gebruiken om de spouw te bereiken. Concluderend kan gesteld worden dat, gezien het aanbod van geschikte voorzieningen in de vorm van vleermuiskasten en verblijfsmogelijkheden in flat 4, er voldoende (>24 zomerverblijfplaatsen) tijdelijke alternatieven in de omgeving van flat 1 aanwezig zijn.

Figuur 5. Open stootvoegen in flat 4.

Figuur 6. Open stootvoeg in flat 4 biedt toegang tot de spouwmuur.

Flat 2

Voor flat 2 zijn de resultaten van het reeds uitgevoerde vleermuisonderzoek van Faunaconsult geïnterpreteerd². Hierin staat beschreven dat op 1 september 2019 aan zowel de westgevel als de oostgevel de werfroep van de gewone dwergvleermuis is waargenomen. Daarnaast staat beschreven dat op 22 september 2019 aan de noordoostelijke zijde van flat 2 langdurig de werfroep van een gewone dwergvleermuis is waargenomen. Gedurende de paarperiode bezetten de mannetjes van de gewone dwergvleermuis vaste territoria. In dit territoria bezit het mannetje een of meerdere (paar)verblijfplaatsen. De gewone dwergvleermuis vliegt, in tegenstelling tot vele andere vleermuissoorten, roepend (werfroep) rond gedurende de balts. Het is daardoor lastig de precieze locatie van een paarverblijfplaats te lokaliseren. De waarneming van een baltsende gewone dwergvleermuis rondom een (groot) gebouw wijst vaak op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats³. Omdat in de rapportage van het uitgevoerde vleermuisonderzoek van Faunaconsult staat beschreven dat op verschillende dagen rondom flat 2, baltsende gewone dwergvleermuizen zijn waargenomen, kan naar onze inzichten niet worden uitgesloten dat in deze flat een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aanwezig is. Op basis van de waarnemingen in de rapportage van Faunaconsult blijkt dus dat er 1 paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aanwezig is in de bebouwing, hiervoor dient een ontheffing van de Wet natuurbescherming artikel 3.5 lid 2 en lid 4 te worden aangevraagd. Binnen een straal van 200 meter van flat 2 zijn ruimschoots voor februari 2020 8 tijdelijke vleermuiskasten opgehangen (zie figuur 4).

² Koning, C., Hovens, J.P.M. (2019). Vleermuisonderzoek Boschveld te Den Bosch, Belfeld.

³ BIJ 12. (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, Utrecht.

Hiermee wordt voldaan aan de eis van 6 maanden gewenningstijd voor tijdelijke paarverblijfplaatsen. Voor het verloren gaan van een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis geldt een compensatiefactor 4, in totaal zijn er 8 vleermuiskasten geplaatst ruimschoots voor februari 2020, waardoor ook aan deze eis is voldaan.

Er geldt echter wel dat er 8 nieuwe tijdelijke vleermuiskasten opgehangen dienen te worden binnen een straal van 200 meter van de flat aan de Voltastraat 41-87 (flat 4), de 8 tijdelijke kasten die er hangen worden nu namelijk gebruikt voor de verblijfplaatsen in flat 1 en 2 (4 voor flat 1 en 4 voor flat 2). In dit gebouw (flat 4) zijn namelijk 2 zomerverblijfplaatsen aangetroffen tijdens het vleermuisonderzoek uitgevoerd door Faunaconsult in 2019. De kasten (Vivarapro type VK WS 02) dienen opgehangen te worden op tenminste 3 meter hoogte en op onverlichte plaatsen. Aangezien de kasten niet als milde winterverblijfplaats kunnen dienen als de temperatuur laag is, dienen de kasten opgehangen te worden aan woningen/bebouwing die zelf in potentie geschikt zijn als milde winterverblijfplaats bij koudere temperaturen. Als kasten hier geplaatst worden kunnen de gewone dwergvleermuizen deze potentiële verblijfplaatsen makkelijker vinden. Hierbij dient wel opnieuw te worden voldaan aan de eis van 3 maanden gewenningstijd (in actief seizoen) voor tijdelijke vervanging van een zomerverblijfplaats, om te voldoen aan de eisen die gesteld worden voor tijdelijke zomerverblijfplaatsen voor de gewone dwergvleermuis.

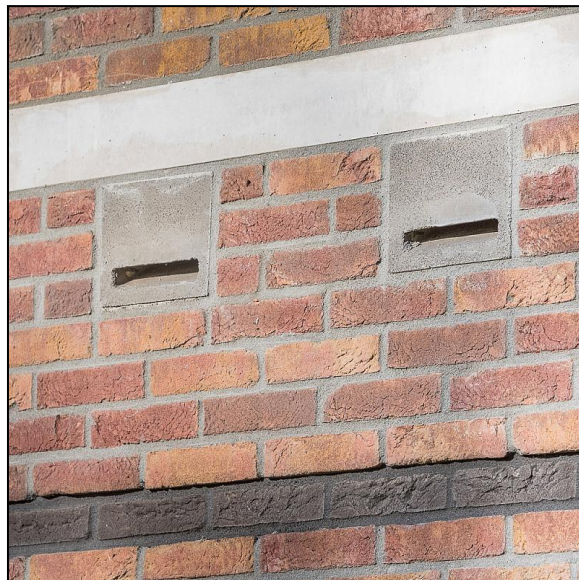
Figuur 7. Luchtfoto met flat 2 (blauw kader) en flat 4 (paars kader) en tijdelijke vleermuiskasten die ruimschoots voor februari 2020 zijn opgehangen (geel cirkels). Deze tijdelijke vleermuiskasten ten behoeve van de aangetroffen paarverblijfplaats vallen binnen een straal van 200 meter (rode cirkel) rondom flat 2.

Figuur 8. Inbouwsteen type IB VL 06 (bron: vivarapro.nl)

Figuur 9. Ingebouwde stenen (bron: vivarapro.nl)

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Voor vragen of verdere toelichting kunt u mailen of bellen met ondergetekende.

Met vriendelijke groeten,
Econsultancy

De heer L.R. Pastoors, MSc
Projectleider ecologie

De heer drs. J.G.T. Driessen
Projectleider ecologie

